

פרוטוקול ועידת ואנזה, 20.1.1942

עניין ממלכתי סודי!

פרוטוקול הישיבה

I. בדיון על הפתרון הסופי של השאלה היהודית, שהתקיים בתאריך 20.1.1942, בברלין ברחוב אם גורסן ואנזה מספר 56-58 השתתפו: גאולייטר דוקטור מאייר (Meyer) ורייכסאמטסלייטר דוקטור לייבראנט (Leibbrandt), המשרד לשטחים הכבושים במזרח. מזכיר המדינה, דוקטור שטוקארט (Stuckart), משרד הפנים.

מזכיר המדינה נוימאן (Neumann) הממונה על תכנית ארבע השנים (Beauftragter für den Vierjahresplan).

מזכיר המדינה, דוקטור פרייזלר (Freisler), משרד המשפטים.
מזכיר המדינה, דוקטור ביהלר (Buhler), משרד המושל הכללי – גנרלגוברנמן (Generalgouverneur).
סגן מזכיר המדינה, דוקטור לוטר (Luther), משרד החוץ.
ס"ס אוברפיהרר קלופפר (Klopfer), לשכת המפלגה.
מנהל אגף קריצינגר (Kritzinger) לשכת הקאנצלר.
ס"ס גרופנפיהרר הופמאן (Hofmann), המשרד הראשי לענייני גזע והתיישבות.
ס"ס גרופנפיהרר מילר (Muller), ס"ס אוברשטורמבאנפירר אייכמן, המשרד הראשי לביטחון הרייך.
ס"ס אוברפיהרר דוקטור שנגראט, משטרת הביטחון והס"ד, מפקד משטרת הביטחון והס"ד בגנרלגוברנמן.
ס"ס שטורמבאנפיהרר דוקטור לאנגה (Lange), משטרת הביטחון והס"ד, מפקד משטרת הביטחון והס"ד בגנרלבלצירק לאטביה, כממלא מקום ראש משטרת הביטחון והס"ד בנציבות הרייך אוסטלאנד.

II. ראש משטרת הביטחון והס"ד ס"ס אוברגרופנפיהרר היידריך מסר בפתיחה על מינויו על ידי הרייכסמרשל^{1*} לממונה על הכנת [התכנית] לפתרון הסופי של השאלה היהודית באירופה^{2*}, והצביע על כך, שהישיבה כונסה לשם הבהרת שאלות היסוד. רצונו של הרייכסמרשל שתומצא לו תכנית הנוגעת לצדדים הארגוניים, הענייניים והחומריים מתוך ראיית הפתרון הסופי של השאלה היהודית באירופה. הדבר מחייב דיון משותף מוקדם של כל המוסדות המרכזיים המעורבים במישרין בשאלות האלה, למען תיאום קווי הפעולה. הטיפול המשרדי בעיבוד הפתרון הסופי של השאלה היהודית הוא מרוכז, מבלי להתחשב בגבולות גיאוגרפיים, בידי הרייכספיהרר ס"ס וראש המשטרה הגרמנית (ראש משטרת הביטחון והס"ד). ראש משטרת הביטחון והס"ד סקר לאחר מכן בקצרה את המאבק שהתנהל עד כה נגד האויב הזה. המרכיבים העיקריים ביותר הם:

- א. דחיקת היהודים מתחומי החיים השונים של העם הגרמני,
- ב. דחיקת היהודים ממרחב המחיה (Lebensraum) של העם הגרמני. בתהליך [ובביצוע] שאיפות אלה הובאה בחשבון כאפשרות פתרון ארעית יחידה, החשת ההגירה המוגברת והמתכננת של יהודים מתחום הרייך. לפי הוראת הרייכסמרשל הוקמה בינואר 1939 "רשות מרכזית של הרייך להגירת יהודים"^{3*} (Reichszentrale für Jüdische Auswanderung) שניהולה הוטל על ראש משטרת הביטחון והס"ד. תפקידה במיוחד היה:
 - א. לנקוט בכל האמצעים להכנת הגירה מוגברת של היהודים.
 - ב. לכוון את זרם ההגירה.
 - ג. להחיש את ביצוע ההגירה במקרים של יחידים. המשימה נועדה לטהר מיהודים את מרחב המחיה הגרמני, על בסיס חוקי.

המגרעות, הכרוכות במתן דחיפה להגירה מעין זאת היו ברורים לכל המוסדות. אולם נוכח העדר אפשרויות פתרון אחרות, נאלצנו לפי שעה להשלים איתן. פעולות ההגירה היו בהמשך הזמן לא בעיה גרמנית בלבד, אלא בעיה שבה הוצרכו לטפל שלטונות ארצות המוצא וארצות היעד. הקשיים הכספיים, כגון העלאת דמי האשרה ואגרת הכניסה מצד הממשלות השונות של ארצות חוץ, מחסור במקומות באוניות, החמרה מתמדת בצמצום ההגירה או איסורי ההגירה, הקשו באופן מיוחד על מאמצי ההגירה. למרות קשיים אלה היגרו, למן תפיסת השלטון ועד היום הקובע 31 באוקטובר 1941, חמש מאות שלושים ושבעה אלף יהודים בסך הכול, מהם:

מ-30 בינואר 1933, מן הרייך הישן כ-360,000

מ-15 במרס 1938, מן האוסטמארק [אוסטריה] כ-147,000

מ-15 במרס 1939, מן הפרוטקטוראט בוהמיה ומוראביה כ-30,000

מיומן ההגירה נעשה על ידי היהודים או על ידי הארגונים הפוליטיים של היהודים עצמם. בכדי למנוע הישארות יהודים חסרי כל, נקבע העיקרון, שעל היהודים בעלי היכולת לממן את הגירת היהודים חסרי היכולת. כאן נקבעו מס או היטל הגירה מתאים לפי דירוג הרכוש, לכיסוי ההתחייבויות הכספיות שהיו כרוכות בהגירת יהודים חסרי יכולת. מלבד הסכומים במארקים, נדרש מטבע זר לדמי האשרה ואגרת הכניסה. בכדי להגן על אוצר מטבע הזר הגרמני, נתבקשו המוסדות הפיננסיים היהודיים בחוץ לארץ, על ידי הארגונים היהודיים המקומיים, לטפל בהשגת סכומי מטבע זר נדרשים. עד 30 באוקטובר 1941 העמידו יהודים מחוץ לארץ במתנה לרשות העניים סך תשעה מיליון וחמש מאות אלף דולר.

בינתיים אסר הרייכספיהרר ס"ס וראש המשטרה הגרמנית את הגירת היהודים*⁴ לאור הסכנות הכרוכות בהגירה בימי מלחמה ולאור האפשרויות במזרח.

III. במקום ההגירה בא עתה כאפשרות פתרון נוספת – פינוי היהודים למזרח, וזאת לאחר הסכמה מוקדמת מתאימה של הפיהרר.

אמנם, יש לראות בפעולות אלה רק פעולות עקיפות, עם זאת מיושמים כאן כבר עכשיו אותם ניסיונות מעשיים שנודעת להם חשיבות רבה לגבי הפתרון הסופי של השאלה היהודית לעתיד לבוא.

במהלך הפתרון הסופי הזה של השאלה היהודית באירופה, באים בחשבון כאחד עשר מיליון יהודים, המחולקים לארצותיהם השונות כלהלן:

מספר היהודים	הארץ
131,800	א. הרייך הישן
43,700	אוסטמארק
420,000	השטחים במזרח* ⁵
2,284,000	הגנראל-גוברנמן
400,000	ביאליסטוק
74,200	הפרוטקטוראט בוהמיה ומוראביה
חופשית מיהודים (judengrei)	אסטוניה
3,500	לאטביה
34,000	ליטא
43,000	בלגיה
5,600	דניה
165,000	צרפת/השטח הכבוש
700,000	צרפת/השטח הבלתי כבוש
69,600	יוון
160,800	הולנד

1,300	נורבגיה
48,000	ב. בולגריה
330,000	אנגליה
2,300	פינלנד
4,000	אירלנד
58,000	איטליה/כולל סרדיניה
200	אלבניה
40,000	קרואטיה
3,000	פורטוגל
342,000	רומניה/כולל בסראביה
000,8	שבדיה
18,000	שווייץ
10,000	סרביה
88,000	סלובקיה
6,000	ספרד
55,500	תורכיה (החלק האירופי)
742,800	הונגריה
5,000,000	ברית המועצות
2,994,684	אוקראינה
446,484	ביילורוסיה, להוציא ביאליסטוק
11,000,000	סך הכול למעלה מ-

אולם, במספרי היהודים של מדינות החוץ השונות הנמסרים בזה מדובר רק ביהודים לפי אמונתם, כיוון שהגדרות המושגים של יהודים לפי עקרונות גזעיים עדיין חסרים שם בחלקם. הטיפול בבעיה בארצות הנפרדות ייתקל בקשיים מסוימים עקב העמדה והתפיסה הכללית, בייחוד בהונגריה וברומניה. כך, למשל, יכול עדיין גם כיום יהודי ברומניה להשיג תמורת כסף תעודות מתאימות, המקנות לו אישור רשמי לנתינות של מדינה זרה. ידועה לכל השפעת היהודים בכל תחומי החיים בברית המועצות. בתחומי אירופה חיים כחמישה מיליון, באסיה בקושי מאתיים וחמישים אלף יהודים.

9.1%	בחקלאות
14.8%	כפועלים עירוניים
20.0%	במסחר
23.4%	מועסקים כעובדי מדינה
23.7%	במקצועות חופשיים: רפואה, עיתונות, תיאטרון וכו'

תחת הנהגה מתאימה יש במהלך הפתרון הסופי להוביל באופן מתאים את היהודים לגיוס עבודה במזרח. אותם היהודים הכשרים לעבודה יובלו לשטחים אלה בפלוגות (עבודה) גדולות, תוך הפרדת המינים, כסוללי כבישים; חלק גדול מהם ייאבד ללא ספק בתהליך ההתמעטות הטבעית. אלה שייוותרו עד הסוף, הם בלי ספק אותו חלק שיש לו כושר התנגדות גדול ביותר, ולו יינתן טיפול מתאים, כי הוא מהווה ברירה טבעית, ובמקרה של שחרור ישמש כגרעין לבניין יהודי חדש (ראה ניסיון ההיסטוריה).

תוך כדי הביצוע המעשי של הפתרון הסופי תיסרק אירופה ממערב למזרח. יש להתחיל בשטח הרייך, כולל הפרוטקטוראט בוהמיה ומוראביה, וזאת מטעמי דיור וצרכים סוציאלי-פוליטיים אחרים.

היהודים המפונים יוסעו קודם לכן, רכבת אחרי רכבת, לגטאות המכונים גטאות-מעבר ומשם ישולחו הלאה למזרח. תנאי מוקדם חשוב בביצוע הפינוי בכלל, המשיך ואמר ס"ס אוברגרופנפיהרר היידריך, הוא קביעה מדויקת של חוג האנשים הבא בחשבון.

הכוונה היא לא לפנות יהודים בגיל שישים וחמש ומעלה, אלא להעבירם לגטו זקנים המיועד לכך – טרזיינשטאט (Theresienstadt).

מלבד גילאים אלה – מכלל מאתיים ושמונים אלף היהודים הנמצאים ברייך הישן ובאוסטמארק ב-31.10.1941, כשלושים אחוזים הם בני שישים וחמש ומעלה – יתקבלו בגטאות היהודיים לזקנים גם יהודים נכי מלחמה בעלי נכות גבוהה ויהודים בעלי אותו הצטיינות במלחמה (EK I [צלב הברזל דרגה I]). על ידי פתרון מכון זה תימנענה במחי אחד התערבויות רבות.

התחלת פעולות הפינוי הבודדות והגדולות יותר תהיה מותנית במידה רבה בהתפתחות הצבאית. בנוגע לטיפול בפתרון הסופי בשטחי אירופה הכבושים על ידינו או הנתונים להשפעתנו, הוצע, כי המומחים הבאים בחשבון ממשד החוץ יבואו בדברים עם מנהל המדור המוסמך לכך, שבמשרת הביטחון והס"ד.

בסלובקיה ובקוראטיה אין העניין (יותר) קשה מדי, כיוון שהשאלות היסודיות ביותר בעניין מצאו שם כבר את פתרונן. גם ברומניה קבעה הממשלה כבר בינתיים ממונה לענייני יהודים. לשם הסדר הבעיה בהונגריה יש צורך לכפות על הממשלה ההונגרית, למנות תוך זמן קצר יועץ לענייני יהודים.

אשר להתחלת ההכנות לפתרון הבעיה באיטליה, גורס ס"ס אוברגרופנפיהרר היידריך התקשרות עם ראש המשטרה שם באותם עניינים.

בצרפת הכבושה והבלתי כבושה, תתאפשר תפיסת יהודים לשם פינויים ללא קשיים גדולים.

סגן מזכיר המדינה לותר מסר כאן, כי בטיפול מעמיק בבעיה זו בכמה ארצות, כגון בארצות הצפון, עתידים לעלות קשיים, ולכן מוצע בתחילה לדחות את הפעולה בארצות אלה. בהתחשב במספרי היהודים המועטים הבאים שם בחשבון, ממילא אין מהווה דחייה זו שום הגבלה מהותית. לעומת זאת, אין משרד החוץ רואה קשיים גדולים לגבי דרום-מזרח ומערב אירופה.

ס"ס גרופנפיהרר הופמאן סבור, כי יש לשגר להונגריה לשם התמצאות כללית מומחה מטעם המשרד הראשי לענייני גזע ויישוב, כאשר ייכנסו שם ראשי משטרת הביטחון והס"ד לפעולה. נקבע כי מומחה זה מטעם המשרד הראשי לענייני גזע ויישוב, שלא יהיה פעיל, יצורף רשמית באופן זמני כעוזר לנספח לענייני משטרה.

IV. בתהליך הפתרון הסופי ישמשו חוקי נירנברג^{6*}. במידה מסוימת כבסיס, אך כתנאי מוקדם לסילוק הבעיה

ללא שיור, יש להביא גם לפתרון שאלות נישואי תערובת ובני-תערובת (Mischling).

ראש משטרת הביטחון והס"ד מנתח תחילה מבחינה תיאורטית, בהתחשב עם מכתבו של ראש לשכת הקאנצלר, את הנקודות הבאות:

1. הטיפול בבני תערובת דרגה ראשונה

בני תערובת דרגה ראשונה הם מנקודת ראות של הפתרון הסופי של השאלה היהודית במעמד של יהודים. מכלל טיפול זה יוצאו:

א. בני תערובת דרגה ראשונה הנשואים לבני דם גרמני, ולהם ילדים (בני תערובת דרגה שנייה) מנישואים אלה. בני תערובת אלה דרגה שנייה הם בעיקרו של דבר במעמד של גרמנים.

ב. כלפי בני תערובת דרגה ראשונה נהגו עד כה המוסדות העליונים של המפלגה והמדינה בתחומי (חיים) שונים ביחס מיוחד. כל מקרה כזה טעון בדיקה מחדש, ואז לא מן הנמנע שההכרעה תיפול לרעת בן התערובת.

תנאי מוקדם לקבלת היתר מיוחד יהיו תמיד זכויות עקרוניות של בן התערובת עצמו (לא זכויות של ההורים או בני הזוג שהם בני דם גרמני).

כדי למנוע העמדת צאצאים חדשים ולפתור את בעיית בני התערובת לחלוטין, יעוקר בן התערובת דרגה ראשונה שיוצא מכלל הפינוי. העיקור (Sterilisation) יתבצע מתוך רצון, אך הוא תנאי ראשון להישארותו ברייך. בן התערובת לאחר העיקור משוחרר בהמשך הזמן מכל ההוראות המגבילות, החלות עליו עד עכשיו.

2. הטיפול בבני תערובת דרגה שנייה

בני תערובת דרגה שנייה יושוו בעיקרון לחלוטין עם בני דם גרמני, להוציא את המקרים הבאים שבהם יהיו בני תערובת דרגה שנייה במעמד יהודים:

א. מוצאו של בן תערובת דרגה שנייה מנישואים של מזמרים (שני הצדדים הם בני תערובת).
ב. הופעה חיצונית פגומה מבחינה גזעית של בן התערובת דרגה שנייה המסווגת אותו כבר מבחינה חיצונית כיהודי.

ג. חוות דעת משטרתית ופוליטית שלילית במיוחד של בן התערובת דרגה שנייה, שלפיה מסתבר כי הוא חש ומתנהג כיהודי.

אולם גם במקרים אלה לא יהיו יוצאים מן הכלל, אם בן התערובת דרגה שנייה נשוי לכן דם גרמני.

3. נישואים בין יהודים גמורים לבני דם גרמני

בכל מקרה ומקרה יש להכריע אם יפונה הצד היהודי או יועבר לגטו זקנים מתוך התחשבות בהשפעת פעולה זאת על קרוביו בני הדם הגרמני בנישואים מעורבים אלה.

4. נישואים בין בני תערובת דרגה שנייה ובני דם גרמני

א. ללא ילדים:

לא נולדו ילדים מנישואים אלה – יפונה בן התערובת דרגה ראשונה או יועבר לגטו זקנים (טיפול זהה כמו לגבי נישואי יהודים גמורים לבני דם גרמני, סעיף 3).

ב. עם ילדים:

נולדו ילדים מנישואים אלה (בני תערובת דרגה שנייה), יפנו או יועברו לגטו, יחד עם בני תערובת דרגה ראשונה, אם הושו במעמד עם היהודים. אם ילדים אלה יושוו לבני דם גרמני (המקרים הרגילים) יוצאו מכלל הפינוי וכך גם בן התערובת דרגה ראשונה.

5. נישואים בין בני תערובת דרגה ראשונה לבני תערובת דרגה ראשונה או יהודים

בנישואים אלה (לרבות הילדים) דין כל המשפחה כיהודים, ולכן יפנו או יועברו לגטו זקנים.

6. נישואים בין בני תערובת דרגה ראשונה עם בני תערובת דרגה שנייה

שני בני הזוג יפנו או יועברו לגטו זקנים ללא התחשבות אם יש להם ילדים ואם אין, כיוון שאצל ילדים כאלה מתגלה בדרך כלל מבחינה גזעית השפעת דם יהודי כחזקה יותר מאשר של בני תערובת יהודים דרגה שנייה.

ס"ס גרופנפיהרר הופמאן מחזק את הדעה, שיש לעשות שימוש נרחב בעיקור, כיוון שבן התערובת, אם יועמד בפני הברירה להיות מפונה או מעוקר, יעדיף לעבור עיקור.

מזכיר המדינה דוקטור שטוקארט קובע, שהביצוע המעשי של השיטות שנמסרו כאן לשם פתרון שאלה נישואי תערובת ובני תערובת, יביא עמו טיפול מינהלי בלתי פוסק. בכדי להתחשב בכל מקרה גם עם העובדות הביולוגיות, מציע מזכיר המדינה דוקטור שטוקארט ללכת בדרך של עיקור כפוי. בכדי לפשט את בעיית בני התערובת, יש צורך לשקול אפשרויות נוספות מתוך כוונה שהמחוקק יוכל לומר: "נישואים אלה בטלים".

בנוגע לשאלה בדבר השפעת פינוי היהודים על החיים הכלכליים, הבהיר מזכיר המדינה נוימאן, שלפי שעה אין אפשרות לפנות את היהודים המועסקים במפעלים החיוניים למאמץ המלחמתי, כל עוד אין להם תחליף.

ס"ס אוברגרופנפיהרר היידריך ציין, שבהתאם לקווי הפעולה לביצוע הפינויים המתנהלים עכשיו ושאושרו על ידו, בלאו הכי לא יפנו יהודים אלה.

מזכיר המדינה דוקטור ביהלר קובע, כי בגנרלגוברנמן יברכו על כך אם בפתרון הסופי של בעיה זו יתחילו בגנרלגוברנמן, ראשית כיוון שכאן בעיות ההובלה לא ממלאות תפקיד ראשון במעלה, וטעמים שבגיוס עבודה לא יעכבו את ביצוע המבצע הזה. יש להרחיק את היהודים במהירות האפשרית משטח הגנרלגוברנמן, כי דווקא כאן

מהווה היהודי סכנה ניכרת בתור נושא המגפות, ומצד שני גורם לאנדרלמוסיה מתמדת במבנה הכלכלי של הארץ בשל המסחר הבלתי פוסק בשוק השחור. רובם מבין שניים וחצי מיליון היהודים הבאים בחשבון, **אינם כשרים לעבודה.**

מזכיר המדינה דוקטור ביהלר המשיך וקבע, [שביצוע] הפתרון בשאלה היהודית בגנרלגוברנמן מרוכז בידי ראש משטרת הביטחון והס"ד ושעבודתו נתמכת על ידי שלטונות הגנרלגוברנמן. יש לו רק בקשה אחת והיא ששאלת היהודים באזור זה תיפתר מהר ככל האפשר.

בסיכום דובר על צורות שונות של פתרון בעניין זה. הן גאולייטר דוקטור מאייר והן מזכיר המדינה דוקטור ביהלר ייצגו את העמדה, שהם בעצמם יבצעו במהלך הפתרון הסופי עבודות הכנה מסוימות בשטחים הנידונים, אך יש להימנע מלעורר אי-שקט בקרב האוכלוסייה.

הדיון נסתיים בבקשת ראש משטרת הביטחון והס"ד מן המשתתפים בישיבה, להבטיח לו תמיכה נאותה בביצוע עבודות הפתרון [הסופי].

NG-2586-G

*1 רייכסמרשל הרמן גרינג.

*5 הכוונה למחוזות הפולניים המערביים שסופחו לרייך.